

Marià Villangómez no comparteix el qualificatiu de poeta d'Eivissa que li han enjagat alguns mitjans de comunicació. La seva modèstia impedeix de reivindicar el que ocupa en el món de les nostres lletres.

Villangómez, una vida de cultura

Marià Villangómez (Eivissa, 1913), la personalitat literària més insigne de les Pitiüses i una de les més destacades de la cultura catalana, és homenatjat en el seu vuitanta-setè aniversari, durant el qual publicarà la seua darrera obra, 'Els dies viscuts'.

Maria Villangómez sempre considera excessivament generosos els homenatges i reconeixements públics que des de fa uns quants anys li dediquen —i amb justícia— les institucions il·lenques i catalanes en general. Aquesta actitud humil envers la vida delata la gran humanitat i modèstia de qui amb més legitimitat podria reivindicar el lloc que ocupa en el món de les nostres lletres.

“Bé comprenc que això és tota la meua vida. Si us del·líssi, mar, serres, romandria ben sol”. Eivissa i Formentera són les protagonistes indiscutibles de la major part de la seua producció literària. Algú ha dit que Villangómez ha estat el millor “retratista” del paisatge pitiü i del sentiment d'estima a la terra. De fet, cadascun dels seus poemes representa una autèntica fotografia dels boscos aromàtics d'Eivissa, els car-

reranys polsosos de Formentera, l'harmonia dels camps, la tendresa de les veus pageses, la calidesa de la llar rural i primitiva..., però també la fúria d'antics combats, l'angoixa a la vista de les veles turques a l'horitzó.

El poeta d'Eivissa? A la revista *Estudis Baleàrics*, el 1989, el poeta explicava que “això de 'el poeta d'Eivissa', que alguna vegada he sentit dir, és una expressió

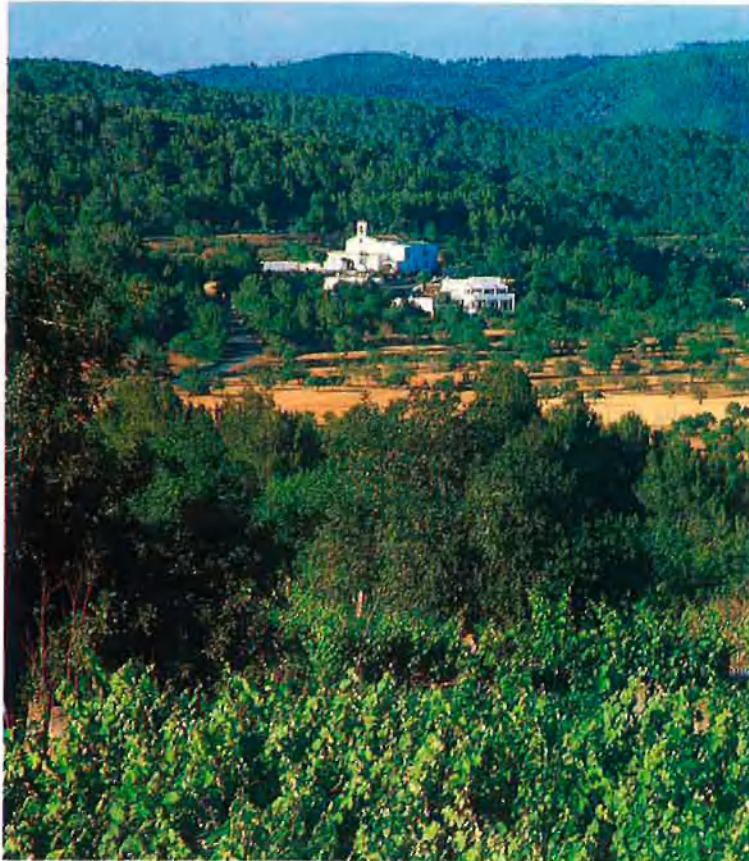
desafortunada, que no sé ben bé què significa. La trob entre imprecisa, falsa i cursi. Supòs que l'expressió no es deu oposar a l'existència i a la vàlua dels 'poetes d'Eivissa'. Al-Yamani, de mal nom Al-Sabbini, ja era un important 'poeta d'Eivissa', i no era l'únic poeta eivissenc del seu temps". I afegia després: "pel que fa a mi, crec que he estat poeta d'Eivissa i de més coses, com per exemple de la poesia amorosa, el temps que passa, la nostra llengua i d'altres qüestions". En un opuscle que va editar el 1994 la Institució de les Lletres Catalanes, Villangómez reiterava que el poeta hauria existit, i ben semblant, nascut en unes altres circumstàncies geogràfiques. "Hauria sentit igualment la terra, el paisatge (un altre paisatge), i al cap i a la fi els pagesos i els mariners eivissencs haurien estat substituïts, sense que en tingués consciència, pels agricultors d'altres camps o els obrers d'unes ignorades ciutats".

És versemblant, això? Segurament que sí, quan el poeta ho afirma, però l'amor de Villangómez a la seua pròpia terra, la intensitat de l'evocació i l'omnipresència de les Pitiüses en la seua creació literària fan molt difícil de deslligar Villangómez de la seua terra natal. Ell mateix també ho confirma quan escriu: "Arrelar, com un arbre, dins la terra: no ser núvol endut d'un poc de vent".

Un cant permanent i emocionat d'admiració a les Pitiüses, un continuat elogi d'aquestes dues illes constitueixen el cor central de la seua obra.

En una entrevista concedida el 1993 a *Diario de Ibiza*, Villangómez parlava així de la seua poesia, gènere que ja havia deixat l'any 1963: "el meu sentiment del paisatge era viu, em projectava en els camps de conreu, les muntanyes, la costa abrupta o suau, la mar, el pas dels núvols, el vent i la pluja, els canvis de les estacions, l'establiment dels espais celests. D'altra banda, solia partir, per als meus fins poètics, de coses concretes, i apareixien

MENCHU REDONDO

Paisatge de l'interior d'Eivissa. Villangómez un dels millers retratistes d'un paisatge pití

"Illa"

Aquesta terra alçada dins el migdia esvelt,
relleus, llum en la llum, serenament!...
Els puigs tenen al cim
una mica de vent entre pinedes
i tot el blau del cel. I un altre dia,
l'aire, al fons del torrent, era un pou de silenci
i transparència, i durs i assolellats
els carrerans pujaven graons de feixes, boscos,
i s'eixamplava l'illa en el repòs.
Només un broll llunyà d'aigua entre roques
remorejava, i quan venia el cant del gall
era cansat i pàlid sota el dia
encès i dilatat. Però la terra
ja penjava la seva tramuntana
de cingles sobre el mar, i ja es sentia
l'esforç de pedra irada i commoguda
per a afermar-se i dominar, enlairada,
tot el cercol marí dels horitzons:
estesa vastitud, amb lentes ones
i escumes en el llavi, estrenyent la cintura
dels penyals que s'arrelen en un món blau i incògnit.
Una vela era un pètal caigut sobre el cristall
de l'aigua, i la gavina pujava cap al cim
el seu dors d'ales estirades,
en voltes reposades, contra la mar suspeses (...)"

"L'any de les estampes"

(...) En l'atrotinat autobús —el camió, per als passatgers— pujava una família de Formentera. Aquells formenterers no arribaven a Sant Miquel, sinó que es quedaven pel camí. De les al·lotes, dues eren agradoses de rostre, tenien sobretot un front i uns ulls bellíssims. S'endevinava l'origen pel vestit, amb el mocador al cap, un mocador negre, amb una sanefa de colors vius brodada segurament per elles mateixes. Prenien tots una actitud reservada, gairebé previnguda. Un jove eivissenc els preguntava sobre algunes qüestions, amb una ingènua curiositat, dirigint-se assenyalamment a les germanes més boniques; però no obtingué unes respostes massa clares. Havien de baixar a Santa Gertrudis, anar a una casa de la qual no deien el nom. El jove no podia així orientar-les.

Anaren agafant una mica de confiança. Les al·lotes ja s'atrevien a parlar, a mirar, a riure. Tot amb molta discreció, amb una gràcia popular meravellosa. Es miraven entre elles, amb unes llambregades plenes de sobreentesos, molt alegres i vives. Miraven també els camps que anaven travessant, tan diferents dels de la seua Formentera, malgrat la proximitat. Camps de Jesús, de Santa Maria, de Santa Gertrudis, amb verd als horts i als sembrats. Al fons, les serres de pinedes. Les noies s'estranjaven de les muntanyes, que si a Eivissa no són gaire altes, són inexistent a Formentera. I admiraven sobretot els tarongers, quan n'apareixia un tancó.

—És que fa tanta vista sa fruita, entre sa fuia verda! —es justificava una d'elles.

—Ai, callem, que pareixerà que no hem vist res mai! —temia sa germana.

—És que no hi ha tarongers, a Formentera? —preguntava el jove camperol.

—Pensau com havien de créixer, damunt aquelles roques —deia somrient la primera.

—A lloc hi ha millor terra que ací —concedí l'eivissenc (...).

MENCHU REDONDO

na altra imatge típicament eivissenca. L'obra de l'escriptor ara homenatjat no es pot deslliar de la seua terra natal, a la qual ha elogiat amb amor i tendresa.

els solcs, els camins, els boscos, la nostra mar Mediterrània, la lluna i els estels, vistos des d'una finestra, un bastió de la ciutat, la terra solitària. Homes i dones formaven part del món viatger, que era tan sols una illa més gran".

Durant els seus vuitanta-set anys de vida (una vida ben intensa, també amb guerra i viatges per tot arreu del món), Villangómez ha escrit nou llibres de poesia. Esmentem-ne uns quants: *Terra i somni*, *Elegies i Paisatges*, *Els dies*, *Els béns incomparables*, *Sonets de Balansat*. En prosa, és autor de *L'any en estampes*, meravellos llibre que descriu l'Eivissa rural durant les diverses estacions i mesos de l'any. *Es més alt embruixament* és una de les seues creacions teatrals més conegudes. Villangómez ha traduït una colla d'autors i, a la inversa, una part de la seua obra ha estat publicada en castellà per Antonio Colinas.

Ara és a punt de sortir l'obra que ell mateix considera que és l'última, *Els dies viscuts*, que no són unes memòries pròpiament dites, però sí un recull de passatges de la seua vida.

Els dies viscuts, esperat amb impaciència pel món cultural illenc, finirà una dilatada trajectòria iniciada l'any 1930, quan Villangómez es va posar a escriure en català, després d'haver-ho fet en castellà. L'any 1933 *Diario de Ibiza* li publicava el primer poema, "Començament de tardor".

Un fill ben fidel de Vila. "Vaig començar a escriure versos als tretze o catorze anys. No recordo per què. Tampoc no ho devia saber. Llegia molt, m'interessava la poesia dels altres. Partia d'aquí i d'una estranya inquietud", comentava el poeta en l'opuscle abans esmentat. El 5 d'agost de 1988, quan va ser nomenat fill il·lustre de la ciutat d'Eivissa —Vila, per als eivissencs—, recordava així la seua infantesa: "vaig ser almenys un fill ben fidel de Vila, un fill com els altres, potser algunes vegades una mica entot-

solat i empensamentat, potser amb algunes rares i vagues preocupacions, quan encara no sabia prou bé en què podria exercir unes forces que es despertaven o amb què podria servir la nostra ciutat”.

Ja a aquella edat tenia clar que no volia separar-se d'Eivissa: “no, jo no volia separar-me'n. Sortir, veure món, ampliar les meues perspectives, els meus coneixements, sí, indubtablement; i amb quina curiositat, amb quina ànsia! El pensament, el gran art, la poesia més alta es trobaven allà, arreu. Però també retornar: sempre el regrés a les arrels, una i altra vegada”, va dir. Però després arribà la guerra del 36-39. Villangómez va ser mobilitzat i combaté amb el grau d'alferes al front de Terol, després de passar per Palma, Vinaròs, Catalunya, Vitòria i Castella. Però la seua producció literària no es va interrompre ni abans de la guerra, ni durant, ni després. Acabada que fou, Villangómez començà a exercir de mestre d'escola, de primer a Palma, després a Cornellà de Llobregat i, finalment, a Eivissa. A partir de l'any 1963, després de l'aparició de *Declarat amb el vent*, Villangómez deixa la poesia i només es dedica a la prosa, a traduir poetes (sobretot anglesos i francesos) i a polir la seua obra poètica anterior.

Com sol succeir, la darrera etapa de la seua vida ha estat la dels reconeixements públics: Premi

d'Honor de les Lletres Catalanes, doctor Honoris Causa per la Universitat de les Illes Balears, Medalla d'Or de la Comunitat Autònoma, Fill Il·lustre de la ciutat d'Eivissa... Però el poeta mai no ha donat una importància excessiva als premis i als reconeixements, tot i que els ha agraïts per allò que representen.

Ara que fa setanta anys que començà a escriure en català, el Consell Insular d'Eivissa i Formentera ho celebra amb un seguit d'actes, que van des de la col·locació d'una placa a la casa on va néixer fins a un cicle de represen-

tacions teatrals de les seues obres, recitals poètics, exposicions i el bateig amb el seu nom d'un jardí i d'una biblioteca.

Com diu la consellera de Cultura del Consell Insular, Fanny Tur, es tracta d'aprofitar el setantè aniversari de les seues primeres creacions literàries en català per divulgar la poesia, la prosa i el teatre de Villangómez. “Volem que la gent estimi la seua pròpia terra, ni que sigui només una desena part de com l'ha estimada Villangómez”.

Villangómez en ser investit Honoris Causa per la Universitat de les Illes Balears. La darrera etapa de la vida de l'escriptor va farcida de reconeixements públics.

Joan Lluís Ferrer

[EDICIONS DE LA MAGRANA]

Calaveres atònites

Jesús Moncada

236 pàgs. 2.275 ptes.
15.000 exemplars venuts. Tants
lectors no poden equivocar-se.
Una lectura imprescindible.

Sintonies neuronals

Les golfes del cervell humà

Adolf Tobeña

212 pàgs. 2.100 ptes.
Trenta apartats, curts i molt
amens, per entendre com
funciona el cervell humà en
aspectes de la intel·ligència, el
sexe, l'art, la política, etc.

SANT JORDI 2000